

Sekretarijat Energetske zajednice je 1. novembra 2019. godine objavio Godišnji izveštaj koji sadrži informacije o primeni ključnih propisa Evropske Unije iz oblasti energetike i zaštite životne sredine od strane članica Energetske zajednice (Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija, Albanija, Gruzija, Moldavija, Ukrajina i Kosovo*)

Uvodne napomene

Potpisivanjem Ugovora o osnivanju Energetske zajednice 2005. godine u Atini članice Energetske zajednice su se obavezale da u određenim rokovima primene propise Evropske Unije iz oblasti energetike i zaštite životne sredine. Ugovor, koji je zaključen između Evropske Unije i osam zemalja iz njenog okruženja, među kojima je i Republika Srbija, stupio je na snagu u julu 2006. godine, kada ga je i Republika Srbija ratifikovala.

Navedenim ugovorom, članice Energetske zajednice su se, između ostalog, obavezale da primene ključne propise Evropske Unije u oblasti energetike i zaštite životne sredine u unapred određenim rokovima. Među navedenim propisima ističe se Direktiva o velikim ložištima 2001/80 EC („Large Combustion Plants Directive“). U skladu sa članom 16. i Aneksom II Ugovora, Srbija je bila dužna da obezbedi primenu Direktive do 31. decembra 2017. godine. Cilj ove direktive jeste značajno smanjenje emisija zagađujućih materija (sumpor dioksida, azot oksida i praškastih materija) u vazduh iz velikih postrojenja za sagorevanje (Direktiva o velikim ložištima se primenjuje na postrojenja za sagorevanje čija je nominalna termalna snaga jednaka ili veća od 50 MW, bez obzira na vrstu goriva koju koriste).

Odlukom Ministarskog saveta Energetske zajednice D/2013/05/MC-EnC potvrđen je 1. januar 2018. godine kao rok za početak primene navedene direktive. Ipak, kako države članice nisu bile spremne da usklade emisije iz postrojenja za sagorevanje sa zahtevima direktive, omogućeno im je da alternativno usvoje i primenjuju Nacionalni plan za smanjenje emisija („NERP“) kojim su obuhvaćena određena postrojenja za sagorevanje, čija zbirna emisija zagađujućih materija ne bi smela da pređe maksimalne emisije propisane NERP-om za datu godinu. Svake naredne godine zbirna emisija zagađujućih materija koje se ispuštaju iz postrojenja za sagorevanje obuhvaćenih NERP-om postepeno se smanjuje. Odlukom Ministarskog Saveta propisano je da se NERP primenjuje u periodu od 1. januara 2018. godine do 31. decembra 2027. godine.

Donošenjem Uredbe o graničnim vrednostima emisija zagađujućih materija u vazduh iz postrojenja za sagorevanje Srbija je preuzela odredbe Direktive o velikim ložištima i Odluke Ministarskog saveta u svoj pravni poredak. Uredba u članu 8. propisuje da se NERP primenjuje za period od 1. januara 2018. godine do najkasnije 31. decembra 2027. godine.

Ipak, iako se prema dostupnim informacijama primenjuje od januara 2018, NERP je tek u decembru 2018. godine postao dostupan javnosti, kada je Ministarstvo zaštite životne sredine sprovedo javnu raspravu o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu za ovaj planski dokument.

Nalazi godišnjeg Izveštaja za Srbiju - kako Srbija (ne)primenjuje propise Energetske zajednice i zašto je važno da građani to znaju

I Zaštita životne sredine

U Izveštaju Sekretarijata Energetske zajednice navodi se da Vlada Republike Srbije još uvek nije usvojila NERP, te da se stoga emisije iz svakog starog postrojenja za sagorevanje moraju pojedinačno uskladiti sa graničnim emisijama propisanih odnosnom Direktivom. To znači da pojedinačna postrojenja obuhvaćena NERP-om treba da usklade svoje emisije sa graničnim vrednostima emisija propisanih Uredbom o graničnim vrednostima emisija zagađujućih materija u vazduh iz postrojenja za sagorevanje, a koje su značajno strože od emisija propisanih NERP-om. U nastavku teksta će biti detaljnije prikazano (ne) primenjivanje NERP-a u Srbiji.

Srbija i dalje nije preuzela Direktivu 2014/52/EU o proceni uticaja na životnu sredinu, iako je rok istekao još početkom 2019. Prema oceni Sekretarijata Potrebno je poboljšati mehanizme kontrole kvaliteta izveštaja o životnoj sredini, a vlasti moraju da omogućе javnosti da aktivno učestvuje u odlučivanju. Takođe, nedostaje sistematska primena strateške procene uticaja određenih planova i programa na životnu sredinu.

II Električna energija

Napredak Srbije u razvoju i integraciji tržišta električne energije i dalje je ograničen zbog nepostojanja napretka u razdvajanju operatera (nedostaje funkcionalno odvajanje EPS distribucije od JP EPS) i u rešavanju dugogodišnjeg spora između operatera Srbije i Kosova* (Elektromreža Srbije i KOSTT).

* Privremene Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija

III Gas

Većinu odredbi Trećeg energetskeg paketa (paket se sastoji iz propisa Evropske Unije čiji je cilj poboljšanje funkcionisanja unutrašnjeg energetskeg tržišta i rešavanje određenih

strukturalnih problema) Srbija je uspešno preuzela Zakonom o energetici iz 2014. godine, ali ih nije u potpunosti primenila. Kao najočigledniji primer toga, Sekretarijat navodi da se Srbijagas i dalje bavi i isporukom i distribucijom gasa (uprkos obavezi razdvajanja proizvodnje i snabdevanja gasom od distribucije u dve nezavisne kompanije). Sa druge strane, Srbija je usvojila niz podzakonskih propisa u oblasti sigurnosti snabdevanja kojima je propisala veće obaveze od onih koje je bila dužna da usvoji.

IV Državni organi

Sekretarijat ocenjuje učinak Agencije za energetiku Republike Srbije sa 51% uspešnosti, učinak Komisije za zaštitu konkurencije sa 80%, a učinak Komisije za kontrolu državne pomoći sa 75% uspešnosti.

V Nafta

Zakonom o robnim rezervama iz 2013. godine, preuzete su ključne odredbe Direktive o naftnim rezervama. Uspostavljanje registra o vanrednim rezervama nafte je u toku. Uprkos propisanoj obavezi izveštavanja, Republika Srbija nije dostavila informacije Sekretarijatu Energetske zajednice koje je bila dužna da dostavi u skladu sa navedenim zakonom i međunarodnim obavezama.

VI Obnovljivi izvori energije

Prema Izveštaju Energetske zajednice u 2017. godini Srbija je dostigla svega 20,6% udela obnovljivih izvora energije u bruto finalnoj potrošnji energije, što je daleko ispod indikativnih 25% koliko je predviđeno Nacionalnim akcionim planom za korišćenje obnovljivih izvora energije Republike Srbije, a čak i ispod udela od 21% obnovljive energije u baznoj 2009. godini. Pored toga, umesto na aukcijama, sistem podrške za ulaganje u obnovljive izvore energije se i dalje zasniva na feed-in tarifama i ugovorima o kupovini električne energije zaključenih između operatera i privilegovanih proizvođača. Najzad, ni jedna relevantna odredba Direktive 2009/28/EC koja reguliše obnovljive izvore energije u transportu nije preuzeta u nacionalno pravo. Sekretarijat ističe da je potrebno da Srbija uloži više napora kako bi se preuzele ključne odredbe u ovoj oblasti, te da sa tim ciljem i izmeni Zakon o energetici.

VII Energetska efikasnost

Prioritet u oblasti energetske efikasnosti u narednom periodu, prema mišljenju Sekretarijata Energetske zajednice, trebalo bi da bude prenošenje odredbi Direktive o energetskej

efikasnosti 2012/27/EU ili putem izmena Zakona o efikasnom korišćenju energije ili donošenjem novog Zakona o efikasnom korišćenju energije. Takođe, važno je da se Direktiva o energetske performansama zgrada 2010/31/EU u potpunosti primeni, kao i da se usvoje preostali propisi koji regulišu označavanje proizvoda koji se odnose na energiju, a u skladu sa Odlukom Saveta ministara iz novembra 2018. godine.

VIII Klima

Potrebno je usvojiti propise u oblasti klimatskih promena (pre svega se misli na Zakon o klimatskim promenama čije usvajanje se očekuje do kraja 2019. godine) i Nacionalnu strategiju razvoja sa niskim udelom ugljenika. Pored toga, rad na pripremi Nacionalnog energetske i klimatske plana trebalo bi pokrenuti bez daljnog odlaganja.

IX Infrastruktura

Nadležan organ u Republici Srbiji bi odmah trebalo da počne da izveštava grupe koje upravljaju projektima od interesa Energetske zajednice („PECI groups“) i Sekretarijat Energetske zajednice o projektima. Takođe, trebalo bi da pripremi i objavi priručnik o postupcima za izdavanje dozvola koji se primenjuju na projekte od zajedničkog interesa, kako je i definisano Uredbom (EU) 347/2013. Pored toga, Agencija za energetiku Republike Srbije bi trebalo da usvoji i objavi metodologiju i kriterijume koji će se koristiti za procenu ulaganja u projekte električne energije i gasa.

X Statistika

Da bi se u potpunosti pridržavala pravne tekovine EU, Srbija mora da implementira zahteve za izveštavanje, a koji se odnose na mesečno prikupljanje podataka o nafti i gasu.

Srbija ne primenjuje NERP - Činjenice

NERP-om je obuhvaćeno dvanaest postrojenja za sagorevanje, od kojih je osam postrojenja u vlasništvu operatera JP Elektroprivreda Srbije, dok su tri u vlasništvu operatera NIS a.d.. U aprilu 2019. godine JP Elektroprivreda Srbije donela je Izveštaj o stanju životne sredine u JP Elektroprivreda Srbije za 2018. godinu.

Ukupna dozvoljena maksimalna emisija sumpor dioksida za sva postrojenja obuhvaćena NERP-om je 54.575,33 tone za 2018. godinu. Međutim, iz Izveštaja možemo da zaključimo da je samo Termoelektrana Kostolac u 2018. godini emitovala tri puta više tona sumpor

dioksida (157.828,00 tona) nego što je bilo predviđeno da svih dvanaest postrojenja obuhvaćenih NERP-om emituju u 2018. godini. Takođe, može se zaključiti i da je Termoelektrana Nikola Tesla u 2018. godini emitovala gotovo četiri puta veću količinu sumpor dioksida (177.751,00 tona) nego što je bilo predviđeno da svih dvanaest postrojenja obuhvaćenih NERP-om emituju u 2018. godini.

Ipak, iako su postrojenja JP EPS-a obuhvaćena NERP-om emitovala ukupno 336.373 tona sumpor dioksida u vazduh tokom 2018. godine, što je 6 puta više od dozvoljene emisije, prema javno dostupnim informacijama država nije preduzela mere koje bi obezbedile usklađenost emisija iz termoelektrana sa obavezama propisanim NERP-om.

Mišljenje

Iako se očekivalo da će 2019. godina biti prekretnica za države članice Energetske zajednice, te predstavljati godinu prelaska na "čistu" energiju, neophodan napredak u primeni propisa od strane članica Energetske zajednice je izostao.

Republika Srbija je preuzela veći deo propisa Energetske zajednice, ali je primena preuzetih propisa i dalje na nezavidnom nivou. Ovaj raskorak je naročito očigledan u pogledu Direktive o velikim ložištima, kao i propisima donetim na osnovu nje (Uredba o graničnim vrednostima emisija zagađujućih materija u vazduh iz postrojenja za sagorevanje i Nacionalni plan za smanjenje emisija).

Imajući u vidu da se NERP primenjuje od 1. januara 2018. godine, ograničenja emisije propisana NERP-om su obavezujuća za operatere obuhvaćene ovim nacionalnim planom, te je država bila dužna da osigura da operateri usklade emisije zagađujućih materija sa godišnjim maksimalnim emisijama svakog pojedinačnog postrojenja. Time što ne preduzima mere kako bi obezbedile usklađenost emisija iz termoelektrana sa obavezama propisanim NERP-om, Republika Srbija nesumnjivo krši obaveze iz ratifikovanih međunarodnih ugovora u oblasti zaštite životne sredine. Kako bi ukazao državnim organima na ove nepravilnosti, RERI je podneo zahtev za vanredni inspeksijski nadzor nad svakom od navedenih postrojenja JP EPS.

Izvor: reri.org.rs